

ONDERWERP

Effectbeoordeling werelderfgoed

DATUM

10 november 2021

VAN

Koos Mol

AAN

Erwin Stevens

KOPIE AAN

Floris van Oosterhout

Inhoud

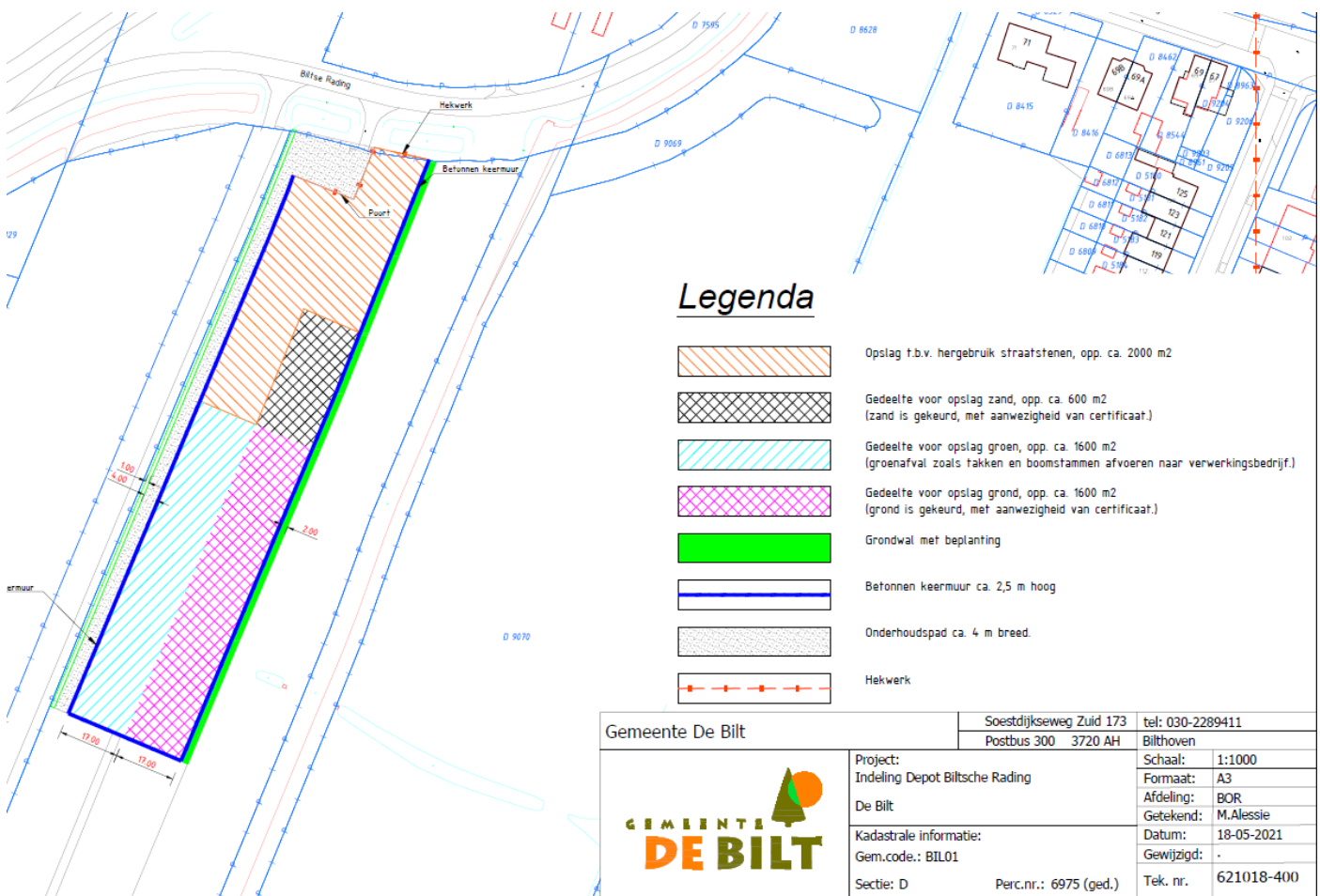
Inleiding.....	2
Voorgenomen ontwikkeling	2
Wettelijk kader en beleidskader	3
Europees/ internationaal kader	3
Nationaal kader.....	3
Provinciaal en regionaal kader.....	3
Beoordelingskader	5
Schaalgrootte of ernst van het effect.....	6
Omvang van het effect (totale impact)	7
Risico-inschatting.....	7
Huidige (referentie-)situatie en autonome ontwikkeling	7
Huidige situatie: voormalige kwekerij	7
Autonome ontwikkelingen	13
Effectbeoordeling en risico-inschatting	13
Conclusie en aandachtspunten voor de volgende fase.....	13
Bronnen	14

Inleiding

In dit memo wordt een effectbeoordeling uitgevoerd op het UNESCO werelderfgoed Hollandse Waterlinies ten behoeve van een bestemmingsplanwijziging voor een gronddepot in De Bilt. Het gronddepot is gelegen in de Voorveldse polder in de gemeente De Bilt, in de provincie Utrecht. Sinds juli 2021 bevindt het gronddepot zich in het UNESCO werelderfgoedgebied van de Hollandse Waterlinies. Het gronddepot is gelegen in het bestemmingsplan 'Buitengebied-Zuid 2010'. De juridisch-planologische situatie binnen dit bestemmingsplan wordt geüpdatet waarbij het gronddepot de functieaanduiding 'gronddepot' krijgt. Het doel van de effectbeoordeling is om de effecten van het gronddepot op de kernkwaliteiten van het werelderfgoed in beeld te brengen. In dit adviesmemo wordt er bepaald of er sprake is van een aantasting van de kernkwaliteiten van de Hollandse Waterlinies. Het betreft een kwalitatieve analyse waarbij gewerkt wordt volgens de methodiek van ICOMOS voor het opstellen van een Heritage Impact Analysis (HIA). Conform deze richtlijnen, wordt er in de conclusie ingegaan op de effectbeoordeling, risico-inschatting en op aandachtspunten voor het ontwerp.

Voorgenomen ontwikkeling

Het terrein betreft een voormalige kwekerij, waar nu reeds grond, groen en stenen opgeslagen worden maar dat nog niet als zodanig planologisch geborgd is. Het terrein wordt verder ontwikkeld als gronddepot. Het wordt ingericht binnen betonnen keermuren van 2,5 m hoog, waarbinnen opslag tot maximaal 5 m hoog plaatsvindt (Figuur 1). Het geheel wordt landschappelijk ingepaste in de directe omgeving door middel van grondwallen en begroeiing. Bij de inrichting wordt geen vaste bebouwing geplaatst en er wordt een onderhoudspad aangelegd van puinverharding.

Figuur 1. Uitsnede van de technische tekening met de inrichting van het gronddepot.

Wettelijk kader en beleidskader

Dit hoofdstuk gaat in op wet- en regelgeving die van toepassing is op het werelderfgoed. Het betreft een selectie van de belangrijkste documenten waarbij gekeken is naar de relevantie voor het specifiek gebied dat onderzocht wordt ter plaatse van het gronddepot in De Bilt.

Europees/ internationaal kader

In onderstaande tabel is het wettelijk kader en beleidskader op internationaal niveau weergegeven. Daarbij is aangegeven wat de relevantie is voor het project. Het gronddepot is gelegen in een gebied dat aangewezen is als UNESCO Werelderfgoed (Figuur 2). Het betreft een gebied dat onderdeel is van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, dat samen met de Stelling van Amsterdam onderdeel is van de Hollandse Waterlinies.

Tabel 1 Europees kader

Kader	Relevantie voor project
Werelderfgoed Conventie (1972)	De Werelderfgoed Conventie (1972) borgt de bescherming van cultureel en natuurlijk erfgoed dat wordt beschouwd als onvervangbaar, uniek en eigendom van de hele wereld. Er staan 12 Nederlandse erfgoederen op de UNESCO-Werelderfgoedlijst. Dit jaar (2021) is de Stelling van Amsterdam als werelderfgoed uitgebreid met de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder de naam Hollandse Waterlinies.

Nationaal kader

In onderstaande tabel is het wettelijk kader en beleidskader op nationaal niveau weergegeven. Daarbij is aangegeven wat de relevantie is voor het gronddepot.

Tabel 2 Nationaal kader

Kader	Relevantie voor project
Erfgoedwet (2016)	De Erfgoedwet (2016) borgt de bescherming van cultureel erfgoed. Het regelt de bescherming van gebouwen (rijks- of gemeentelijke monumenten), stads- of dorpsgezichten, van objecten/ensembles van de UNESCO-Werelderfgoedlijst en van archeologische monumenten (AMK-terreinen). Volgens Artikel 4.4 is het verboden een beschermd cultuurofgoed te verplaatsen, in veiling te brengen, te vervreemden, te bezwaren, te verhuren of in bruikleen te geven. Objecten van de waterlinie zoals forten, nevenbatterijen en damsluizen als provinciaal monument beschermd via de Provinciale Monumentenverordening.
Omgevingswet (in ontwikkeling)	De Omgevingswet staat gepland om in werking te treden vanaf 1 juli 2022. Binnen de Omgevingswet wordt werelderfgoed als volgt gedefinieerd: <i>op het grondgebied van Nederland gelegen cultureel en natuurlijk erfgoed dat op grond van het werelderfgoedverdrag is opgenomen in de Lijst van het Werelderfgoed (Unesco)</i> . Binnen de Omgevingswet gelden rijksregels en decentrale regels (van provincies en gemeentes). De rijksregels zijn ondergebracht in de Bal (Besluit activiteiten leefomgeving) en het Bkl (Besluit kwaliteit leefomgeving) en gaan onder andere over de zorg- en informatieplicht rondom werelderfgoed.

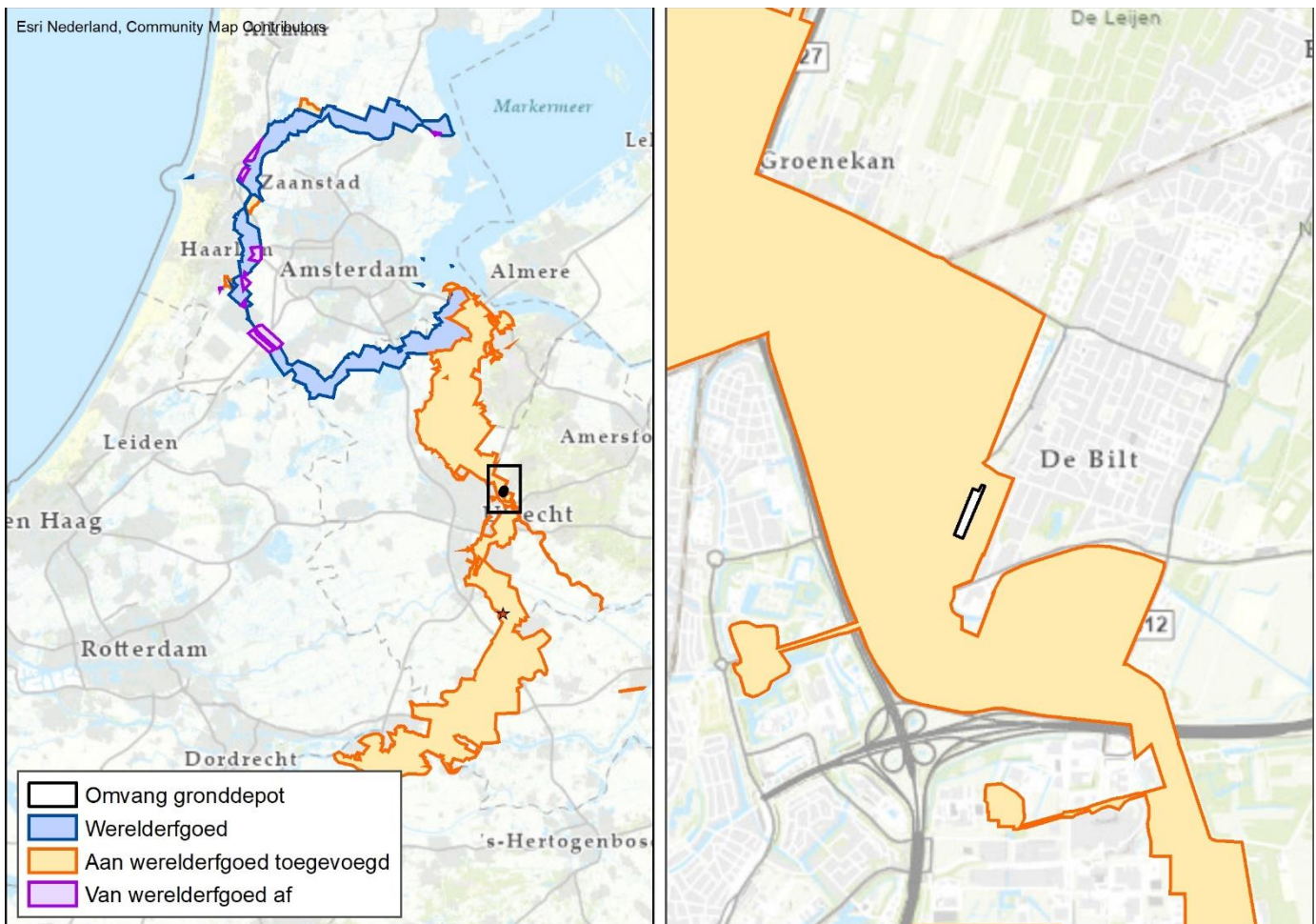
Provinciaal en regionaal kader

In onderstaande tabel is het wettelijk kader en beleidskader op provinciaal en regionaal niveau weergegeven. Daarbij is aangegeven wat de relevantie is voor het gronddepot. Voor wat betreft het werelderfgoed van de Hollandse Waterlinies geldt dat de provincie Utrecht, samen met Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant, de rol hebben van 'siteholder' van het UNESCO Werelderfgoed. Dit houdt in dat zij de uitzonderlijke universele waarde van het erfgoed beschermen en zorgen dat deze in stand wordt gehouden.

Tabel 3 Provinciaal en regionaal kader

Kader	Relevantie voor project
-------	-------------------------

Omgevingsvisie Provincie Utrecht (2021)	De provincie Utrecht werkt vanaf 1 april 2021 met de Omgevingsvisie en interim Omgevingsverordening. Deze zijn op 10 maart 2021 vastgesteld door Provinciale Staten. Ook het bijbehorende Milieueffectrapport (planMER) is op die datum vastgesteld. Met de interim Omgevingsverordening wordt de periode overbrugd totdat de Omgevingswet in werking treedt. Hierin is opgenomen dat <i>“De uitzonderlijke universele waarde van het UNESCO Werelderfgoed willen wij in stand houden, versterken en beter beleefbaar maken.”</i> En daarna: <i>“Gemeenten die in hun ruimtelijke plannen ontwikkelingen toestaan in het Werelderfgoedgebied, moeten motiveren dat deze de uitzonderlijke universele waarde niet aantasten. Daarbij kunnen ze gebruik maken van de gebiedsanalyse. Bij concrete initiatieven (en ruimtelijke besluiten daartoe) in het UNESCO Werelderfgoed, of in de directe nabijheid daarvan, kan bovendien een Heritage Impact Assessment (HIA) worden gedaan om nader inzicht te verkrijgen in de effecten van de beoogde activiteit op de uitzonderlijke universele waarde.”</i>
Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV, 2013)	In het vigerend provinciaal beleid, de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV, 2013) van de provincie Utrecht is het gebied gelegen in een zone die is aangeduidt als ‘Militair erfgoed CHS’. Hiervoor is het volgende opgenomen in de PRV. <i>De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een voormalig nationaal landschap. In dit kader willen we de volgende kernkwaliteiten behouden:</i> 1. <i>samenhangend stelsel van forten, dijken, kanalen en inundatiekammen;</i> 2. <i>groen en overwegend rustig karakter;</i> 3. <i>openheid.</i>
Verschiedende bestemmingsplannen, waaronder het Bestemmingsplan Buitengebied-Zuid (2010)	In het bestemmingsplan wordt ingegaan op cultuurhistorie binnen de gemeente en specifiek over de Nieuwe Hollandse Waterlinie: <i>De volgende doelen zijn voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie van belang.</i> - <i>het herkenbaar houden van de elementen zelf, hun onderlinge samenhang en hun historisch-functionele relatie tot de verschillende landschapstypen en bestaande structuren;</i> - <i>het versterken van de strategische zones in de linie als representanten van verdedigingsconcepten en voorbeelden van inundatiegebieden.</i>

Figuur 2. Begrenzing van het werelderfgoed 'Hollandse Waterlinies' (bron: RCE).

Beoordelingskader

In navolgende tabel staat het beoordelingskader dat gebruikt is om de effecten van het project op cultuurhistorie en archeologie in beeld te brengen. Onder de tabel worden de gehanteerde beoordelingscriteria toegelicht.

Tabel 4 UNESCO Werelderfgoed

Criterium	Methode
Risico-inschatting van de effecten op het werelderfgoed	Kwalitatief

Hoewel de effectbeoordeling geen volledige Heritage Impact Assessment betreft, wordt bij de beoordeling wel gewerkt volgens dezelfde systematiek. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van de "Leidraad voor Heritage Impact Assessment inzake culturele werelderfgoederen" van ICOMOS (ICOMOS, 2011). Hierin wordt als eerste stap in de beoordeling de waarde van het erfgoed bepaald. In bijlage 3A van de Leidraad wordt daarvoor een methode beschreven. De waarde van het erfgoed kan in de volgende categorieën worden ingedeeld: zeer hoog, hoog, matig, laag, minimaal of onbekend. In principe moet al het mogelijke worden gedaan om nadelige gevolgen te voorkomen of te minimaliseren. Maar uiteindelijk kan het toch noodzakelijk zijn om een afweging te maken tussen het algemene nut van de voorgestelde verandering en de schade voor de plek.

Bij de beoordeling van de effecten van het gronddepot gaat het om de effecten op de kernkwaliteiten van het werelderfgoed. De effecten op de *Outstanding Universal Value* (OUV) worden geëvalueerd aan de hand van de drie kernkwaliteiten en de effecten van de planvorming op het werelderfgoed. De *Outstanding Universal Value* (Uitzonderlijke Universele Waarde) is een beschrijving waarin is vastgelegd wat de bijzondere en unieke waarde van het werelderfgoed zijn. Voor de verschillende kernkwaliteiten van de OUV wordt beoordeeld wat het effect op de integriteit en authenticiteit is. Daarbij wordt gekeken naar alle veranderingen ten aanzien van de OUV. Vervolgens wordt de schaalgrootte en ernst van een bepaald effect op de OUV gedefinieerd. Daarop volgt de beoordeling van de totale omvang van het effect (totale impact) van de ontwikkeling op de afzonderlijke onderdelen van de OUV en op het werelderfgoed als geheel. Op basis van deze effectbeoordeling worden tenslotte de risico's en gevoeligheden voor behoud van de OUV en het Werelderfgoed bepaald. De verschillende stappen van deze aanpak worden in de volgende paragrafen nader toegelicht.

Schaalgrootte of ernst van het effect

De schaalgrootte of ernst van de ontwikkeling wordt beoordeeld aan de hand van de criteria integriteit en authenticiteit voor de verschillende kenmerken. Veranderingen kunnen directe of indirecte effecten hebben en zijn tijdelijk of permanent, omkeerbaar of onomkeerbaar. Ook de cumulatieve impact van de afzonderlijke effecten wordt meegenomen in de beoordeling. De schaalgrootte of ernst van de effecten wordt (los van de waarde van het erfgoed) beoordeeld volgens een vijfpuntsschaal: van geen verandering tot grote verandering, zoals weergegeven in Tabel 5.

Tabel 5 Beoordeling van de schaalgrootte en ernst van het effect.

Beoordeling	Kenmerken van gebouwd erfgoed of historisch stedelijke landschappen	Historisch-landschappelijke kenmerken
Groot	Verandering in belangrijke bouwhistorische elementen die bijdragen aan de OUV, waardoor rijkdom van het erfgoed volledig verandert. Ingrijpende veranderingen in de setting.	Verandering in de meeste of alle belangrijke historisch-landschappelijke elementen of structuren; extreme visuele effecten; sterke verandering in lawaai of geluidskwaliteit; fundamentele veranderingen in gebruik of toegankelijkheid; hierdoor verandert het historisch-landschappelijk karakter volledig en gaat de OUV verloren
Matig	Veranderingen in veel belangrijke bouwhistorische elementen, waardoor rijkdom van het erfgoed aanzienlijk verandert. Veranderingen in de setting van een historisch gebouw, waardoor rijkdom van het erfgoed aanzienlijk verandert	Verandering in veel belangrijke historisch-landschappelijke elementen of structuren; visuele verandering in veel belangrijke aspecten van het historische landschap; merkbare verschillen in lawaai of geluidskwaliteit; aanzienlijke veranderingen in gebruik of toegankelijkheid; matige invloed op historisch-landschappelijk karakter
Klein	Veranderingen in belangrijke bouwhistorische elementen, waardoor rijkdom van het erfgoed enigszins verandert. Veranderingen in de setting van een historisch gebouw, waardoor rijkdom van erfgoed merkbaar verandert	Verandering in enkele belangrijke historisch-landschappelijke elementen of structuren; geringe visuele veranderingen in enkele belangrijke aspecten van het historische landschap; beperkte veranderingen in lawaai of geluidskwaliteit; geringe veranderingen in gebruik of toegankelijkheid; beperkte invloed op historisch-landschappelijk karakter
Minimaal	Geringe veranderingen in bouwhistorische elementen of in de setting, waardoor rijkdom van het erfgoed nauwelijks verandert	Zeer geringe veranderingen in belangrijke historisch-landschappelijke elementen of structuren; nauwelijks visuele veranderingen; zeer geringe veranderingen in lawaai of geluidskwaliteit; zeer geringe veranderingen in gebruik of toegankelijkheid; zeer geringe invloed op historisch-landschappelijk karakter
Geen verandering	Geen verandering in samenhang of setting	Geen verandering in elementen of structuren; geen visuele of akoestische veranderingen; geen veranderingen in beleevingswaarde

Omvang van het effect (totale impact)

De omvang van het effect, dat wil zeggen de totale impact van een ontwikkeling op een kernkwaliteit is afhankelijk van het belang van de kernkwaliteit en de omvang van de verandering. Voor iedere beschreven kernkwaliteit wordt de omvang van het totale effect bepaald aan de hand van een vijf puntsschaal: van neutraal tot zeer groot. De effecten in relatie tot de voorgenomen ontwikkeling kunnen zowel positief als negatief zijn. De onderstaande Tabel 6 (uit de Leidraad) laat de verbinding tussen de omvang van de verandering en de omvang van het effect zien.

Tabel 6 Scoretabel omvang of ernst van het effect en de omvang van het effect (of totale impact).

Waarde van erfgoed	OMVANG EN ERNST VAN HET EFFECT				
	Geen verandering	Minimale verandering	Kleine verandering	Matige verandering	Grote verandering
Voor werelderfgoeden 'Zeer hoog'	OMVANG VAN EFFECT OF TOTALE IMPACT (NEGATIEF OF POSTIEF)				
	Neutraal	Gering	Matig tot groot	Groot tot zeer groot	Zeer groot

Risico-inschatting

Centraal in deze effectbeoordeling staat de vraag of er sprake is van een bedreiging of risico voor de Hollandse Waterlinies als werelderfgoed. Aan de hand van de effectbeoordeling wordt een inschatting gemaakt van de bedreiging of het risico van de voorgenomen ontwikkeling op de werelderfgoedstatus. De wijze van uitvoering hiervan is niet uitgewerkt in de ICOMOS Leidraad. Op basis van de effectbeoordeling, ervaringen van eerder uitgevoerde HIA's en expert judgement wordt een risico-inschatting van de voorgenomen ontwikkeling gemaakt. In Tabel 7 wordt aangegeven op welke wijze de risico-inschatting voor de werelderfgoedstatus in deze effectscores is gemaakt, aan de hand van de resultaten van de effectbeoordeling.

Tabel 7 Beoordelingsschaal invloed op de aanwezige waarden (gewaardeerde cultuurlandschappen, dijklandschappen, beschermde gebouwen)

Effectscores	Toelichting
0 Neutraal	Ontwikkelingen die een neutraal (of positief effect) hebben, zijn geen risico voor het behoud van de OUV. Het erfgoed loopt geen gevaar.
0/- Gering	De inschatting is dat de ontwikkelingen met een gering effect een beperkt risico betekenen voor het behoud van de OUV en de kans dat het erfgoed potentieel of daadwerkelijk gevaar zal lopen
- Matig	De inschatting is dat de ontwikkelingen met een matig effect een behoorlijk risico betekenen voor het behoud van de OUV. De kans bestaat dat het erfgoed daadwerkelijk gevaar zal lopen
-- Groot	De inschatting is dat de ontwikkelingen met een groot effect een wezenlijk risico betekenen voor het behoud van de OUV. Het erfgoed loopt daadwerkelijk gevaar
--- Zeer groot	De inschatting is dat de ontwikkelingen met een zeer groot effect een fundamenteel risico betekenen voor het behoud van de OUV. Het erfgoed loopt daadwerkelijk gevaar

Huidige (referentie-)situatie en autonome ontwikkeling

Huidige situatie: voormalige kwekerij

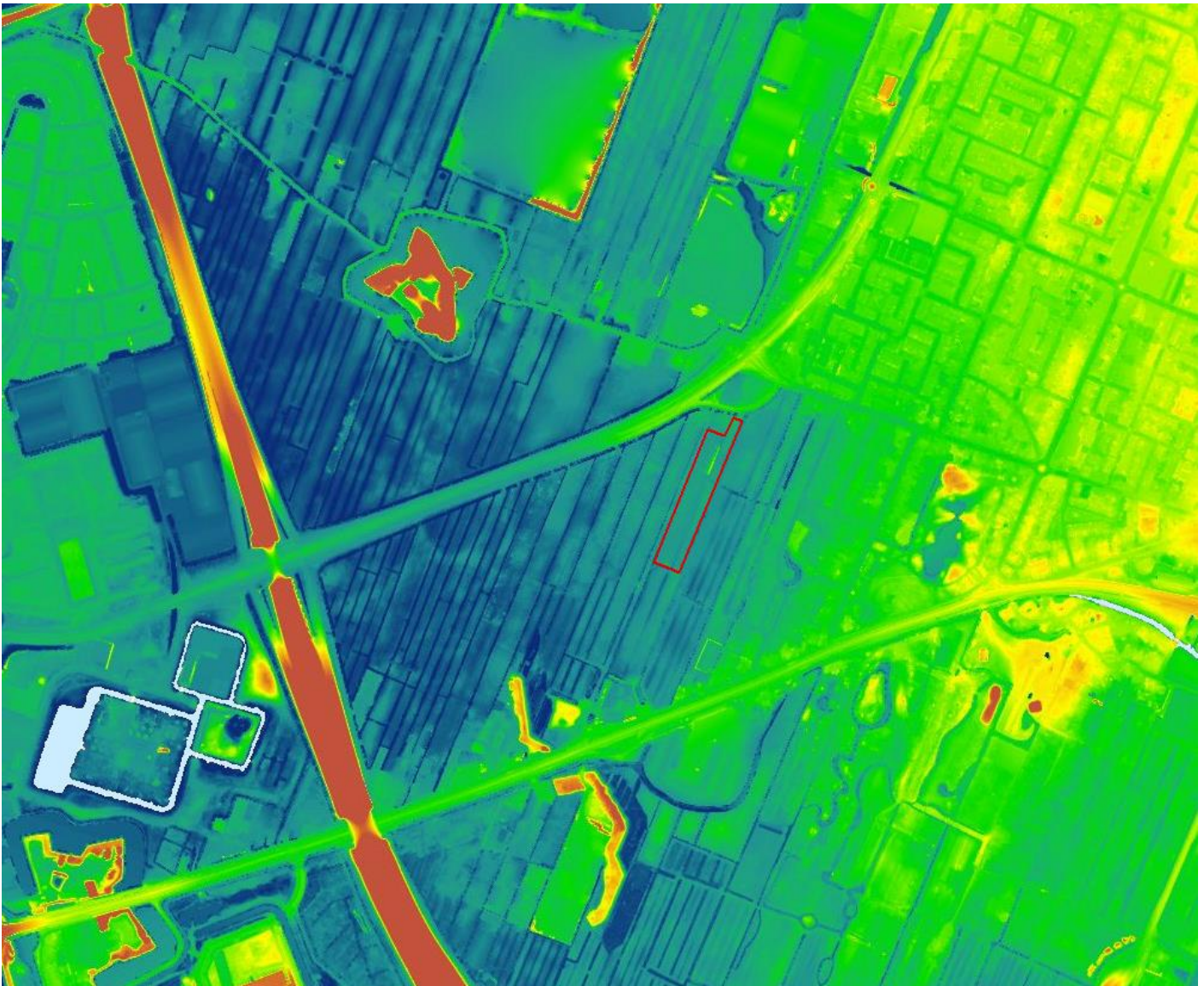
De voormalige kwekerij is gelegen in de bocht van de parallelweg van de Biltse rading (Figuur 3 en Figuur 4). Het gebied bestaat uit een smalle rechthoekig deel binnen de bestaande perceelsgrenzen van de Voorveldse polder. Het terrein betreft een voormalige kwekerij, waar nu reeds grond, groen en stenen opgeslagen worden maar dat nog niet als zodanig planologisch geborgd is. Daarnaast bevindt er zich een vervallen kas op het perceel. Deze situatie wordt beschouwd als de referentiesituatie. In de directe nabijheid van het perceel worden gewassen verbouwd en er bevindt zich een perceel waar beplanting wordt gekweekt. Ten noorden en ten westen van het perceel liggen de

uitbreidingswijken van De Bilt. Ten zuidoosten loopt de Biltse Rading, de ontsluitingsweg van De Bilt die aansluit op de A27. De Biltse Rading is aangelegd op een verhoogde baan, die ten noorden van het perceel tot 2,5 m boven de omgeving uitkomt. Het terrein is binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie voor een deel gelegen in een inundatieveld. Deels, omdat de Voorveldse polder hier geleidelijk afloopt waardoor het zuidelijke deel van het gronddepot in het inundatieveld ligt en het noordelijke deel hierbuiten valt. Hierbij wordt de afbakening van het inundatieveld gevolgd zoals die is opgenomen in het nominatiedossier voor het werelderfgoed¹. Daarnaast is het gebied gelegen in de schootsvelden (600 en 100 m) van Fort Voordorp en de Werken bij Griftenstein (Figuur 8).

Figuur 3. Zicht op de locatie (bron: Google Maps Streetview).

¹ Zie hiervoor deze website. <https://www.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=05306613174b461f80ac41940f8545d5>

Figuur 4. Het gronddepot op het AHN3.

De voormalige kwekerij binnen het systeem van de Hollandse Waterlinies

Het landschap tussen forten en andere militaire elementen werd bij de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie volgens strikte richtlijnen ontworpen. De onderlinge afstand tussen de forten mocht niet groter zijn dan het geschut van zo'n fort kon dragen. Ook het open zicht tussen de forten onderling speelde daarbij een rol. Het strategisch landschap dat nog onbebouwd is maakt onderdeel uit van de kernkwaliteiten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie vanwege de militair-strategische functie die aan het bestaande cultuurlandschap werd gegeven. Een van de belangrijkste kenmerken van dit strategisch landschap, zoals benoemd in het nominatiedossier, is de behouden openheid en het karakteristieke cultuurlandschap door langdurige overheidsbemoeienis.

Het systeem van de Hollandse Waterlinies bestaat uit 3 hoofdelementen (Figuur 5):

- Het strategisch landschap met een reliëf dat het geschikt maakt voor inundatie.
- Het systeem van waterstaatkundige werken dat voor de inundatie kan worden ingezet.
- De strategisch gepositioneerde militaire versterkingen die er onlosmakelijk mee verbonden zijn.

Dit systeem wordt hieronder nader beschreven aan de hand van de drie kernkwaliteiten. Hierbij is voor de algemene beschrijving van de kernkwaliteiten, gebruik gemaakt van de tekst uit 'Programmaplan Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam' (Hanny 2016). De teksten daaruit zijn schuingedrukt. Daaronder volgt een beschrijving die ingaat op de betekenis van de voormalige kwekerij binnen de kernkwaliteit.

Strategisch landschap

Met de hoofdverdedigingslijn markeert de Nieuwe Hollandse Waterlinie de overgang van hoog naar laag Nederland. De linie scheidde het economische en bestuurlijke hart (de Randstad) in het westen van het oosten. De natuurlijke landschappelijke opbouw vormde de basis voor de aanleg van het ingenieuze inundatiesysteem. De Inundatiewet (1896) en de Kringenwet (1853), die tot 1963 bestonden, hebben een uniek landschap achtergelaten door de ruimtelijke ontwikkelingen te sturen volgens duidelijke richtlijnen en controlemechanismen. Zo mocht in de binnenste kring van 300 meter rond een (belangrijk) verdedigingswerk alleen in hout worden gebouwd. In de middelste kring van 600 meter mocht tot 50 cm hoogte met steen worden gebouwd, daarboven moest het brandbaar materiaal zijn. In de buitenste kring, 1000 meter rond een verdedigingswerk, waren stenen bouwwerken toegestaan, maar bij oorlogsdreiging konden alle opstallen zonder meer worden geruimd. Hierdoor is de open en gesloten structuur van de verdichte 'westzijde' en de open 'oostzijde' ontstaan. Dit is nog altijd visueel herkenbaar in het landschap. De 'verboden kringen' zijn pas in 1951 opgeschort en in 1961 opgeheven.

De locatie van het gronddepot is deels gelegen in een verboden kring van 600 m en deels in een verboden kring van 1000 m. Op die manier maakt het gebied onderdeel uit van de kernkwaliteit strategisch landschap (zie Figuur 8, helemaal onderaan het memo).

Watermanagementsysteem

Het watermanagementsysteem dat ingezet werd voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (en Stelling van Amsterdam) geeft inzicht in de evolutie van de techniek en het waterbeheer, maar ook van het (bestuurlijke) organisatievermogen en de samenwerking tussen de vele waterbeheerders. Een uiterst complex systeem zorgde voor het onder water zetten van het gebied. Dit stelsel was vooral gebaseerd op de beheersing van de verschillende waterpeilen in het gebied door middel van dijken, kaden en sluizen, die speciaal voor dit doel waren ontworpen. In de ontwikkeling van het systeem speelde de urgentie om gebieden steeds sneller te kunnen inunderen een belangrijke rol. De NHW bestaat uit een hoofdverdedigingslijn, die grotendeels gevormd wordt door dijken en kaden met daarlangs een waterloop die voor de inundatie werd gebruikt. De linie heeft op diverse locaties inundatiesluizen en accessen, die op hun beurt door forten werden beschermd.

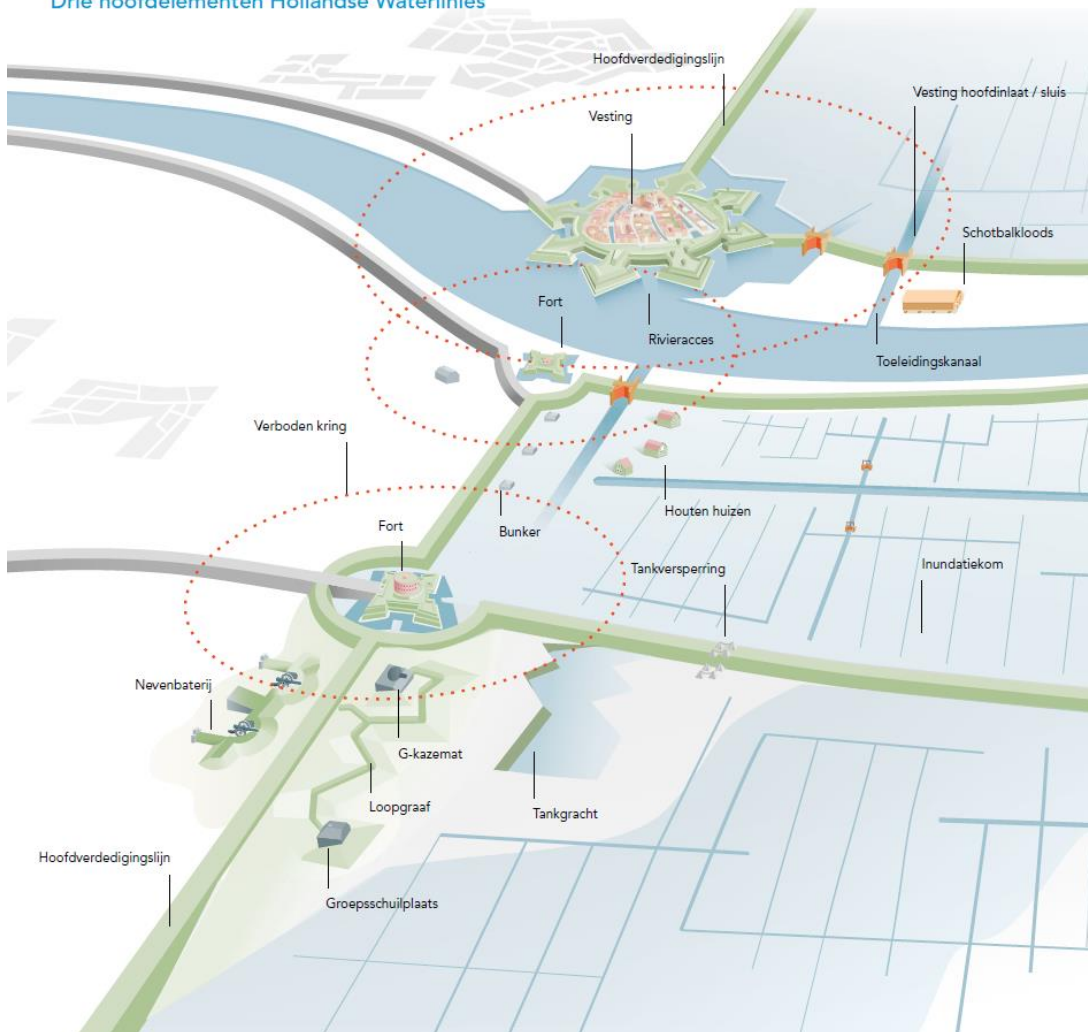
De locatie van het gronddepot is deels gelegen in een inundatieveld. Op die manier maakt het gebied onderdeel uit van de kernkwaliteit waterstaatkundige werken.

Militaire werken

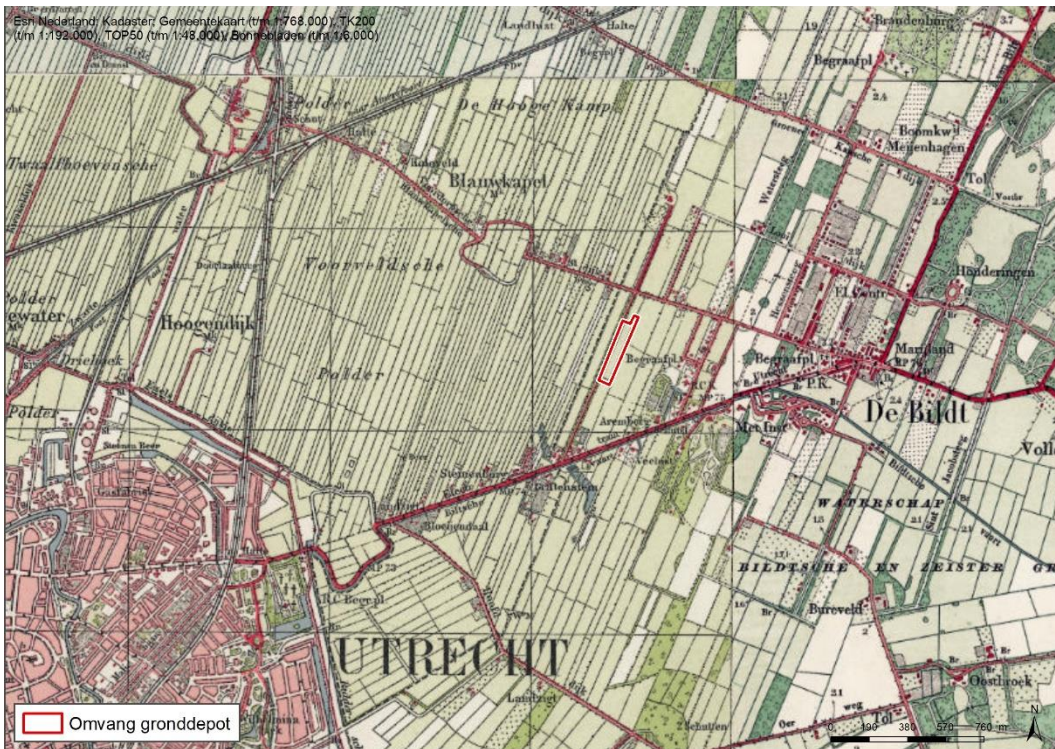
De strategisch gepositioneerde militaire werken zijn onlosmakelijk verbonden met het watermanagementsysteem en dienden ter bescherming van het inundatiesysteem en dekten de accessen. Het verdedigingssysteem van militaire werken laat meer dan 300 jaar historische ontwikkeling zien van de militaire architectuur op het gebied van vestingbouw. De tijdlijn waarlangs de werken zijn gebouwd begint in de Middeleeuwen met kastelen als het Muiderslot en Loevestein. Daarna volgen de zestiende en zeventiende eeuwse vestingsteden zoals Naarden en Gorinchem. Specifiek voor de Stelling van Amsterdam & Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn de vijf bouwperiodes van bakstenen forten uit de negentiende eeuw tot en met de kleinere betonnen constructies uit de twintigste eeuw. De later ontwikkelde betonnen werken uit de vorige eeuw waren bedoeld als verdiepte verdedigingswijze met voorposten en tussenstellingen met een mobiel veldleger. De militaire werken zijn alsmaar aangepast om te anticiperen op de veranderende aanvalstactieken en methoden (wapenwedloop).

De locatie van het gronddepot maakt geen onderdeel uit van een stelsel van militaire versterkingen dat als doel had om deze zone te verdedigen. Hoewel het gebied wel een rol had binnen het inundatieveld en een verboden kring, vormt deze geen onderdeel van de kernkwaliteit militaire versterkingen.

Drie hoofdelementen Hollandse Waterlinies

Figuur 5. Schematisch overzicht van het systeem van de Hollandse Waterlinies (bron: brochure nominatiedossier).

Figuur 6. Situatie rond 1930.

Figuur 7. Luchtfoto, het gronddepot ligt binnen de rode lijnen (en deels buiten deze afbeelding).

Autonome ontwikkelingen

Het in te richten gronddepot is gelegen binnen het Gebiedsplan Voorveldse Polder (2020). In het gebiedsplan wordt een toekomstbeeld voor het gebied geschetst, waarbij onder andere wordt ingezet op herinrichting en betere landschappelijke inpassing van het gemeentelijke gronddepot. Er wordt gestreefd naar versterken van natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van het gebied. Een van de voorstellen die wordt genoemd is om de tankgracht aan de Utrechtsweg weer uit te graven.

Effectbeoordeling en risico-inschatting

Voor de effectbeoordeling op het werelderfgoed is gekeken naar het gebied waar het gronddepot wordt ontwikkeld. In navolgende tabel zijn de effecten opgenomen van de voorgenomen ontwikkeling ten opzichte van de referentiesituatie (de voormalige kwekerij). Het gaat hierbij om de effecten na realisatie, exclusief mitigerende maatregelen op het werelderfgoed. Na de tabel volgt een toelichting op de effecten.

Tabel 8 Effectbeoordeling van de ontwikkeling van het gronddepot op het werelderfgoed.

Criterium	Effect
Invloed op de kernkwaliteit strategisch landschap	Gering (0/-)
Invloed op de kernkwaliteit waterstaatkundige werken	Gering (0/-)
Invloed op de kernkwaliteit militaire versterkingen	Neutraal (0)
Totaal	Gering (0/-)

Omdat het gronddepot gelegen is in een verboden kring (deels 600 en deels 1000 m) en deels in een inundatieveld, is er sprake van een gering (0/-) effect op de kernkwaliteiten strategisch landschap en waterstaatkundige werken. Het gronddepot wordt gezien als een onderbreking van het kenmerkende open landschap van beide kernkwaliteiten. Het gaat echter wel om een zeer beperkte onderbreking binnen een landschap met grotere aantastingen, die vooral bestaan uit infrastructuur en bebouwing. De voornaamste effecten zijn gelegen in de realisatie van de keermuren, die wordt gezien als nieuwe toevoeging en reden om deze ontwikkeling te beschouwen als 'gering effect' ten opzichte van de (huidige-) referentiesituatie. De aanwezigheid van een gronddepot wordt gezien als een zeer geringe aantasting van de kernkwaliteiten.

Hoewel er bij de ontwikkeling van het gronddepot sprake is van een aantasting met een gering effect op het werelderfgoed, zijn deze effecten dermate kleine dat deze geen risico vormen op het behoud van het werelderfgoed (Tabel 9). De effecten zijn van een omvang die, in relatie tot de schaal van de kernkwaliteiten van het werelderfgoed, geen risico vormen op het behoud hiervan.

Tabel 9. Beoordeling van het risico en invloed op de aanwezige waarden

Effectscores	Toelichting
0 Neutraal	Ontwikkelingen die een neutraal (of positief effect) hebben, zijn geen risico voor het behoud van de OUV. Het erfgoed loopt geen gevaar.

Conclusie en aandachtspunten voor de volgende fase

Het gronddepot is beoordeeld als een inrichting met een gering (0/-) effect op het werelderfgoed. Ten opzichte van de referentiesituatie gaat het om een zeer beperkte aantasting, die geen risico vormt voor het behoud van het werelderfgoed. Ten behoeve van de planologische borging zijn geen aanvullende activiteiten noodzakelijk om de kernkwaliteiten van het werelderfgoed te behouden of versterken. Er kunnen wel aandachtspunten worden meegegeven om de kernkwaliteiten te versterken, maar deze moeten worden gezien als adviezen. Compensatie of mitigatie van effecten is niet aan de orde.

De kernkwaliteiten van het werelderfgoed kunnen eventueel versterkt worden door bij de landschappelijke inpassing de openheid te benadrukken. Dit kan gedaan worden door storende elementen, die de openheid belemmeren, zo veel als mogelijk te beperken of anders te verhullen in het landschap. Hierbij kan gedacht worden aan het aanbrengen van grondlichamen tegen de keermuren, zodat deze opgaan in het landschap. In de huidige situatie wordt het open landschap reeds ontsierd door begroeiing die hoger is dan het toekomstig gronddepot. Dit kan vervangen worden voor een soort met een meer open karakter en dat minder hoog groeit.

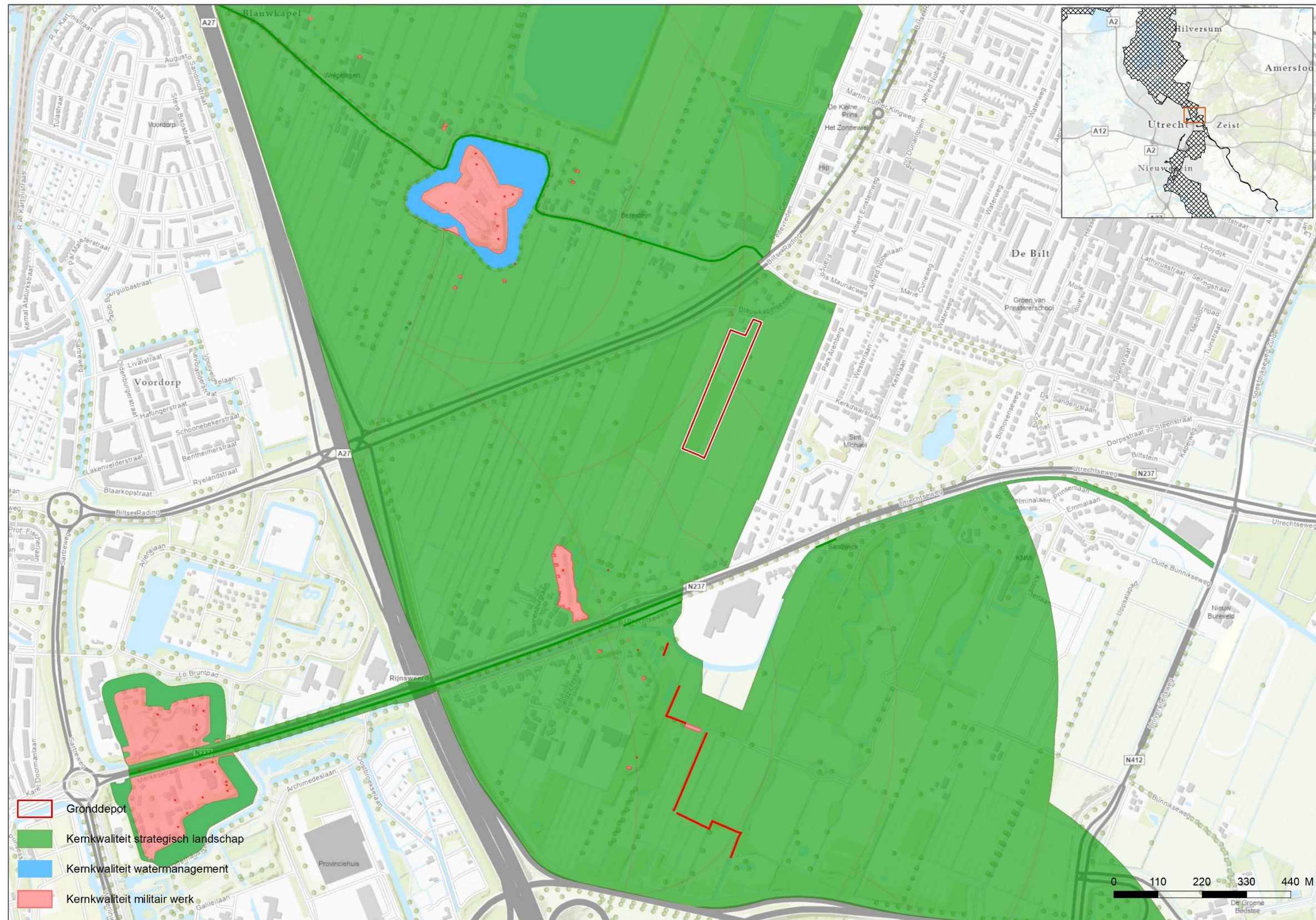
Bronnen

Literatuur:

- Kreuwel, H., 2012. Inventarisatie beheeropgave Nieuwe Hollandse Waterlinie. Deelgebied Diefdijk-Loevestein (Pact van Loevestein). Dienst Landelijk gebied.
- Hanny, N., 2016. *Utrechts Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam*. Provincie Utrecht.
- Cultuurhistorische Atlas Provincie Utrecht;
- ICOMOS. (2011). Leidraad voor Heritage Impact Assessmentsinzake culturele werelderfgoederen. Parijs: ICOMOS.
- Historisch kaartmateriaal.
- Nominatiedossier. (2021, Augustus 19). Opgehaald van Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie: <https://www.programmanieuwehollandsewaterlinie.nl/unesco/nominatiedossier-unesco/>
- Provincie Utrecht. (2021). Interim Omgevingsverordening Provincie Utrecht. Utrecht.
- The program office of the New Dutch Waterline and the program office of the Defence Line of Amsterdam. (2018). Dutch Water Defence Lines; Significant Boundary Modification of the Defence Line of Amsterdam (WHS 795) and proposal for change of the property name to Dutch Water Defence Lines.

Websites:

- <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/>
- <https://www.programmanieuwehollandsewaterlinie.nl/>
- <http://allevestingsteden.nl/fort%20everdingen.htm>
- <https://www.forten-honswijk-everdingen.nl/fort-everdingen/historie/>
- http://www.everdingen.net/?page_id=110

Figuur 8. Het gronddepot geprojecteerd op een kaart met de kernkwaliteiten van de waterlinie (bron: CHAT).